

למאמר אחר אחריו, אבל לענין גט מודה רבן גמליאל שאין אנו דנים מאמר וגט כפעולתם בדאורייתא שהרי אם נקנית אחת היבמות מדאורייתא אין שייך גט בצרתה, ואילו כאן כשנתן גט לשניה אנו דנים כאילו נתן גט לזקוקתו, כפי שהיא זקוקה באמת מהתורה, ואעפ"י שמדרבנן קנאה לצרתה וכאילו כבר נפקעה זיקתה, אין מועיל קנין זה לקולא, ואעפ"י שבמאמר ומאמר נראה להם לחכמים לקבוע המאמר בין לחומרא בין לקולא, במאמר וגט שהן פעולות נפרדות נראה לחכמים לקבוע רק לעצמם ולא לעכב אחד את תפישת חברו (עפ"י חזון איש קכח, יב. ועע"ש באור ענין ביאה פסולה).
עוד בסברת חכמים החולקים על ר"ג – ע' בתוס' בע"ב ד"ה ביאה פסולה ובמהרש"א שם.

זהאי ביאה פסולה עדיפא ממאמר... דאילו מאמר אחר מאמר לא מהני, ואילו ביאה אחר מאמר מהני. ע' בתוס' ישנים שהעירו הלא גם גט מועיל אחר מאמר הגם שאינו עדיף ממנו? וחילקו בין גט שהוא – בניגוד למאמר – בא לדחות, לביאה שבאה לקנות. וע' בחזו"א (קכח, יב) שפירש 'עדיפא' – הדין העדיפה. אין כאן הוכחה שהביאה עדיפה מהמאמר אלא קביעה שבדין מסוים היא עדיפה.

שתי יבמות שנפלו לפני יבם אחד ונתן גט לזו וגט לזו, רבן גמליאל אומר חולץ לראשונה ואסור בקרובותיה ומותר בקרובות שניה. רש"י פירש 'חולץ לראשונה' לאו דוקא אלא עצה טובה היא לו, כדי שלא ייאסר בקרובות שניה.
ומכלל דבריו יש לשמוע שאין צריך להקפיד לחלוץ לראשונה כדי שלא לאסור השניה לכהונה, משום 'לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם' (כדלעיל מד), והטעם – מפני שכבר נפסלה השניה לכהונה בגט שניתן לה, שאף על פי שאין גט אחר גט לרבן גמליאל, נפסלה לכהונה משום 'ריח הגט'. כן כתב מהרש"א.

והרש"ש פקפק בחידוש זה וכתב שלכך הוצרך רש"י לטעם שכתב, כדי לפרש הדין גם בשני יבמים ויבמה אחת שהרי שנינו בסיפא 'וכן אתה אומר בשני יבמים', ושם אין סיבה שדוקא הראשון יחלוץ אם לא משום עצה טובה שלא ייאסר השני בקרובותיה. (וכן פירש במרומי שדה, ע"ש).
כיוצא בדבר נחלקו הפוסקים (ר"ס קסא) בגט אחר ביאה, האם אוסרה לכהונה הגם ששנינו אין אחר ביאה כלום, אם לאו.

(ע"ב) 'אמר רבי יוחנן רבן גמליאל ובית שמאי... כולהו סבירא להו...' – כן דרכו של רבי יוחנן (וכן אב"י) בכמה מקומות, להעמיד דברי חכמים בשיטה אחת – ע' במצוין בבבא מציעא עז:

'אי ביאת ראשון ביאה ביאת שני אינה ביאה...' בישוב דברי רש"י במה שכתב שאינה נאסרת על הראשון בביאת השני – ע' בחדושי הרשב"א בשם הראב"ד; רש"ש; מרומי שדה; משנת ר' אהרן – מילואים לסי' ט, ט; אבי עזריה הל' סוטה ב, ב.

דף נב

'דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה.' אין הטעם [רק] משום שצריך עדי קדושין והרי מכווער הדבר להעמיד עדים על כך, שהרי אמרו שגם ביבמה לוקה, ושם אין שייך טעם זה [כי בכל אופן צריך עדי ייבום, גם אם יעשה מאמר. או לחילופין, יש אומרים שייבום אינו צריך עדים כלל] – אלא משום שפריצות היא זו שתחילת קניינו בביאה (עפ"י תוס' כאן ובקדושין יב: וריטב"א שם; מהרש"א).

במהלוקת הפוסקים האם ייבום צריך עדים כקדושין וגירושין (כדברי הריטב"א שם; המאירי ריש קדושין; הרי"א ז' להלן פי"ג ב, יא [הובא בב"ש אה"ע קסו סק"ב]. וכן יש מפרשים בדעת התוס' אם לאו (שו"ת הרשב"א ח"ד שכה; ים של שלמה כה) – ע' משנה למלך ושער המלך הל' יבום ב, ד; בית שמואל קסו סק"ב; בהגר"א שם סק"ט ובבית מאיר וישועות יעקב שם; תורעק"א להלן פ"ו מ"א ובשו"ת צד; נודע ביהודה תנינא אה"ע קמת; מנחת חינוך תקצח, ה; 'חדושי הגר"ח על הש"ס'; חזו"א אה"ע קל, ו; שערי ישר ז, ה; דבר אברהם ח"ג ח).

– ואם תאמר, בלאו הכי אסור לקדש בביאה שהרי כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה עד שתכנס לחופה [והלא קיימא לן ביאה אירוסין עושה ואינה נשואה עדיין]. יש לומר כיון שמפורש בתורה התר, לא אסרו חכמים הדבר אם לא משום מנהג פריצות. הפתחי-תשובה (כו סק"ה) הקשה על תירוץ זה, אם כן למה אסרו משום פריצות מאחר שמפורש התירו בתורה. ועוד יש לתמוה הלא אין מפורש בתורה ההתר אלא אך דין הקנין [וכדרך קידושי האב לבתו שאעפ"י שזיכתה לו תורה, אמר רב יהודה אמר רב (בקדושין מא.): אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה]. ונראה שעיקר הכוונה לומר שכשאסרו חכמים כלה בלא ברכה אין בכלל זה ביאת קנין המפורשת בתורה כי יש לביאה זו תכלית ואינה ביאה פגומה כמו בועל ארוסתו בבית חמיו, אם לא משום פריצות. [ומעתה י"ל כיון שאסרו הדבר משום פריצות, שוב אסור גם משום איסור ארוסה]. ועוד, באופן שמכניסה לביתו ומקדש בביאה, שהחופה והקידושין נעשים ביחד, אין בזה משום איסור ארוסה אלא משום פריצות. וכן נפקא מינה ביבמה (עפ"י המקנה בקונטרס אחרון). מבואר שביבמה אין איסור 'כלה בלא ברכה' הגם שאסור לייבם ללא מאמר משום פריצות. ואעפ"י שתקנו חופה וברכת חתנים ביבמה כמבואר בפוסקים, צריך לומר שלא אסרוה בלא ברכה כארוסה כיון שמצותה בביאה.

ז'על חתנא דדייר בי חמוה... נהרדעי אמרי בכלוה לא מנגיד רב אלא על דמקדש בביאה.
הראשונים נתנו טעמים שונים על מה שאין נזהרים בזמן הזה מלדור בבית חמיו; אם משום שהלכה כנהרדעי (כן כתבו התוס' ועוד. והגר"א (אה"ע כו) תמה מנין לנו שלנהרדעי אף לכתחילה מותר), או מפני שדרים שם בגלל חסרון דירה ומוכח הדבר שמפאת טובת הנאה וחסרון כיס גרים שם ולא משום טעם אחר [או משום שסומכים על דעת הראב"ד (איסורי ביאה כא, טו) שבייחד לו חדר מותר. מרומי שדה]. ויש גם להוסיף ולצרף שיטת ר"י הזקן, שהאיסור הנאמר כאן הוא על חתן שקידש ארוסתו ולא נשאה, ודר בבית חמיו ומתיחד עם כלתו. וגם מהרמב"ם (איסורי ביאה כא, טו) משמע שטעם האיסור אינו מפאת חמותו אלא עצם המגורים בבית חמיו – אף אם חמותו מתה וכו' – יש בהם משום חוסר צניעות, בדומה למה שאמרו לא יכנס עמו למרחץ, שכתב הרמב"ם שם. ולגבי ענין זה סומכין על דברי הראב"ד שאם ייחד לו חדר למשכב – מותר (עפ"י שו"ת שבט הלוי ח"ד קסו).

ז'בשטר כיצד, בשטר כיצד?! – כדאמרן כתב לה...' פירוש הקושיא: הרי הברייתא מסיימת כותב לה אנא פלוני בר פלוני קבילית... – והלא נוסח שטר קדושין דעלמא הוא 'הרי את מקודשת לי' וודאי גם נוסח שטר מאמר כן הוא (רש"ש. וכתב שאפשר לכוון זה בפרש"י, ודלא כמשמעות התוי"ט).

(ע"ב) 'ולאשה בעלמא אין גט מפני שאין בידו לגרשה. התוס' פרשו משום חסרון 'דבר שלא בא לעולם'. ונראה לפרש דבריהם שכל שאין בידו לגרש עתה אינו יכול לכתוב גט משום חסרון 'לשמה' בגט, וכנכתב שלא לשם גירושין (כדברי הרמב"ם הל' גירושין ג, ו). [כי כתיבת הגט היא כהתחלת הגירושין, וכל ההכנות לפעולה אינן כשרות אלא בעת שיכול לעשות הפעולה עצמה. זכר יצחק סט]. וכשם שאין יכול בעצמו לכתוב גט, כמו כן אי אפשר לו לעשות את הסופר שליח לכתוב, שאין אדם

יכול לעשות שליח על דבר שהוא בעצמו אינו יכול לעשותו. ואפילו יכתוב הסופר הגט לאחר שנשאה זה – אינו כשר שהרי לא חל דין שליחות מעיקרא (עפ"י שערי ישר ו, יז – בבאור התוס' בנוזר יז. וכן משמע לכאורה מדברי הרמב"ן שאפילו אם כתב הסופר ביום שגירשה אינו גט, אם לא שנדחוק הרבה בדבריו שנתארסה ונישאה ונתגרשה באותו יום וכתב קודם האירוסין).

כתב לחלוק על מה שנקטו המשנה-למלך והאבני-מלואים שלדברי הרמב"ם שהחסרון הוא משום 'לשמה', אפילו למאן דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אינו כשר – אלא בעצם דברי התוס' ודברי הרמב"ם משלימים זה לזה; רק משום שאין בידו לגרש עתה משום דשלבל"ע, נחשבת הכתיבה שלא לשמה, כאמור. וכן כתב בזכר יצחק סט. וע"ע בתורת גטין קלב, ב וש"ת חתם סופר אה"ע יא; ספר מרחשת ח"ב כו, ד; אבי עזרי (חמישאה) אישות ט, ו.

'ליבמתו מהו, כיון דאגידא ביה כארוסתו דמיא...' התוס' מפרשים שהספק הוא רק לענין ריח הגט, האם נפסלת לכהונה בגט זה, אבל ודאי אינו גט כשר מהתורה שהרי אין בידו כעת לגרשה. והרא"ש פירש שהספק הוא [גם] לענין שיהא גט גמור, מפני שבידו כעת לבוא עליה בעל כרחו ולגרשה ואינה כאשה דעלמא שאין בידו, או שמא כיון שבמצב הנוכחי אינו יכול לגרשה כל עוד לא ייבם, אין זה גט (עפ"י תוס' נוזר יז). ומה שהזכירו בצד השני של הספק ענין המאמר, והלא המאמר אינו אלא מדרבנן, וא"כ גם כשעשה מאמר אינו מועיל מדאוריתא – לומר שלפי הצד שאינו גט, אף ריח הגט אין בו ופסול אף מדרבנן (רא"ש).

בספר שערי ישר (י, ו) באר הצד שלא תועיל כאן סכרת 'בידו'; אם הדבר הוא לא בא לעולם לגמרי, אז אף אם יצויר שבידו להביא לעולם, אי אפשר לומר להחשיב הדבר כאילו בא לעולם, דהרי עכשיו ליתא הדבר בעולם להחשיבו כאילו בא לעולם... דענין גירושין הוא להתיר ולהפקיע קנין האישות וממילא היא פנויה, וכשמגרש אשה עיקר הענין שעושה השתנות בקניניה ולא התחדשות בגוף האשה, ומשו"ה לא מצי לגרש יבמתו שיחולו הגירושין לאחר שיכנסנה אף שבידו לבוא עליה בע"כ, דהרי הוא עושה עכשיו על דבר שלא בא לעולם כלל, דעכשיו אינה אשתו וליכא בעולם קנין האישות שתחדש אח"כ ע"י ביאתו, והרי זה כעושה קנין על דבר שלא בא לעולם'.

ומכל מקום מסתפק רמי בר חמא שמא יכול לגרש עכשיו שיחולו הגירושין לאחר שיכנסנה, 'דביבמה י"ל דהאישות שמתחדשת אחר כך ע"י ביאה אינה מחודשת לגמרי דהא אגידא ביה, אלא דעכשיו לא מהני הגירושין, ועל זה מהני מה שבידו לבוא עליה כמו דמהני בתרומה במחובר, או אפשר דחשיב כאילו אח"כ מתחדשת אישות דעכשיו אינה קנויה לגמרי...'

ובספר אור שמח (תרומות ט, ה) פרש הטעם שאין מועיל כאן 'בידו', כיון שמעשה הכניסה הוא היפך הוראת מעשה הגט, לכך נחשב 'מחוסר מעשה'.

[ואפשר שיש נפקותא בין הטעמים; אם יכול אדם לפדות מעשר שני שעדיין לא קרא לו שם, ולומר שלכשיבוא לעולם ייפדה. כי מצד אחד עתה אין הקדושה בעולם כלל, מאידך לכאורה אין אלו שתי פעולות סותרות. וצ"ע. עפ"י מנחת שלמה ח"א סב, יח. והביא מהחזו"א שצדד להתירא].

עוד בבאור צדדי הספק בגמרא – ע' אבי עזרי הל' אישות ג, יח; מרומי שדה.

'אמר רב יוסף מאי טעמא דרבי, עשאוה כעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הן דלא קני. אמר ליה אביי: מי דמי, התם לא קא מכוין למיקני הכא קא מכוין למיקני...' וסברת רב יוסף, כיון שלא נתכוין לקנות אלא מכח זיקתה מאחיו המת, אין כאן כוונת קנין.

ואפילו לפי דעת הסוברים (ע' בראשונים ב"ב מא. וע"ע במש"כ שם) שכשיש דעת-אחרת-מקנה אין צריך כוונת

קנין מצד הקונה והרי לכאורה יש כאן דעת אחרת מקנה [ואכן הרמ"ה (בב"ב נג): הוכיח מכאן שאף בדעת אחרת מקנה אין מועיל כשלא נתכוין הקונה] – יש לומר שכאן העיקר תלוי באיש המקדש ואילו האשה אינה מקנה עצמה לאיש אלא עושה עצמה כהפקר (כדברי הר"ן בנדריים ל.) ומאפשרת לו לקנות (עפ"י ירוש יעקב ועוד, בבאור דברי הריטב"א כאן). ועוד יש לומר שאף כוונת מקנה חסרה כאן, כי גם היא סבורה להתקדש בתורת יבמות ולא אישות (עפ"י רש"ש).

ויש מי שפירש סברת רב יוסף, שהולך רבי לשיטתו (לעיל יט): שמאמר קונה ביבמה שלא לדעתה, ועל כן כשקידשה בתורת יבמות לפי שסבור שהיא זקוקה לו, אף היא אינה מתכוונת לקדש עצמה לו [גם אם נעשה הדבר בהסכמתה] שהרי סבורה שאין צורך בדעתה, ודומה זה לעודר בנכסי הגר כסבור שהם הפקר ונודע שהם שייכים לאדם אחר, שגם אם אותו אדם לא התנגד לקנינו אך כיון שהיתה כאן טעות בדעת המקנה מסתבר שלא קנה [ואינו דומה לעודר בנכסי גר זה וסבור שהם של אחר, כי שם באמת הנכסים עתה הפקר, ואין שום נפקותא של מי הם היו שייכים בעבר, לגר זה או לגר אחר, משא"כ כשהם עתה של אדם אחר]. ואילו חכמים הולכים לטעמם שמאמר יבמין גם כן צריך לדעתה, והרי היא מכוונת לקדושין מדעת ומרצון ופשוט שקנה. [מטעם זה לא פירש רב יוסף דעת חכמים כפי שעשו שאר אמוראים, כי פשטא דמלתא כרבנן וכל חידושו אינו אלא אליבא דרבי, שמשוה זאת לעודר בנכסי הגר ללא כוונת קנין].

וסברת אביי שהקשה – כי קידושין אינם כמקח וממכר שהמוכר פועל בדעתו את ההקנאה שהרי נאמר כי יקח ולא שתקיה עצמה לאיש, אלא היא אינה פועלת כלום בקנין עצמו רק עושה עצמה כהפקר והוא המקדש וכו"ל, ואם כן הרי זה כעודר בנכסי הגר וכסבור של גר אחר, שאף כאן קונה הוא בלא הקנאה מצדה כלל אלא כעודר בנכסי הפקר (עפ"י אור שמח זכיה ומתנה ב, ג).

'אלא אמר אביי, הכא במאי עסקינן כגון דאמר לה התקדשי לי במאמר יבמין...'. ואם תאמר, מדוע הוצרך רב להעמיד משנתנו כרבי עקיבא, והלא אף לחכמים לא קנה במאמר יבמין אחר החליצה? ויש לומר משום 'חלץ ובעל אין אחר חליצה כלום', שמשמע אפילו בעל לשום אישות, וזה אי אפשר אלא לרבי עקיבא (מהרש"א. וערש"ש).

דף נג

'רבי סבר יש זיקה ואתאי חליצה אפקעתי לזיקה'. כתב הרא"ש [דלא כמשמעות דברי הראב"ד] ש"ש זיקה' שאמרו כאן אינו שייך למחלוקת התנאים ואמוראים (ז-יז) אם יש זיקה לאסור קרובות וכד' אלא כלומר כיון שלא הזכיר 'מאמר' בקידושו אלא אמר שתתקדש לו 'בזיקת יבמין', אין אלו קידושין אם לא כשיש זיקה הלכך אי אפשר לקידושין שיחולו לאחר שפקעה הזיקה בחליצה. וחכמים סוברים שבכל אופן תקנו לה קדושין ליבמה שהרי גם כשקידש קודם חליצה בזיקה, אין הזיקה גורמת לקידושין הלכך גם כשפקעה הזיקה תקנו.

זהכא בחליצה פסולה קמיפלגי, מר סבר חליצה פסולה פוטרת ומר סבר חליצה פסולה אינה פוטרת'. הראשונים הקשו, הלא שנינו בכל הפרק שחליצה פסולה אין אחריה כלום, ואין מסתבר שבזה נחלקו רבי וחכמים. ועוד, אם אינה נפטרת בחליצה פסולה במה תיפטר.

- ב. יש מי שכתב לדייק מלשון הרמב"ם והשלחן-ערוך שבשני יבמים, אם עשה אח אחד מאמר או חלץ לזו שבא עליה אחיו ביאה-פסולה, לא הועיל המאמר או החליצה לאסור קרובותיה משום שכלפי שאר האחים נפקעה זיקתה בביאת האת, שנעשית עליהן ערות 'אשת אח' בביאתו, ואפילו בביאה פסולה (עפ"י אמרי משה ה, יא ע"ש).
- ג. שתי יבמות שנפלו לפני שני יבמים, ועשה האחד מאמר בזו והאחר עשה מאמר בשניה [או שנתנו גט], וחלץ זה לבעלת מאמר של אחיו; לדברי הבית-שמואל (קע סק"ה) נפטרו שתיהן, והחזון-איש (קכה, י) חולק וסובר [אליבא דרמב"ן ורא"ש] שהשניה צריכה חליצה מאחיו, כי חליצת אחיו בבעלת-מאמר שלו מעולה מאילו הוא היה חולץ לה.
- ד. היה אחד האחים גדול ואחד קטן, ונתנו שניהם גט – ע' להלן צו.

דף נא

צז. אלו תנאים סוברים מאמר קונה קנין גמור (= חשוב)?

רבן גמליאל אמר אין מאמר אחר מאמר, שהמאמר הראשון קנה (מדרבנן) כל מה שיכול ולא שייר כלום למאמר אחר. וכן סובר בן עזאי בשתי יבמות ויבם אחד (בגרסת רש"י. ור"י קיים הגרסה האחרת; בשני יבמים ויבמה אחת). וכן לדברי רבי נחמיה שאין כלום אחר ביאה-פסולה, הוא הדין אחר מאמר. ריב"ב פירש שלרבי נחמיה, גט ומאמר ביבמה מועילים מדאוריתא כבשאר נשים. והתוס' דחו דבריו.

לדברי בית שמאי מאמר קונה מדאוריתא, שלכך העושה מאמר ביבמתו ושוב נפלה לו אחותה, אשתו זו שעשה לה מאמר – עמו, והלזו תצא משום אחות אשה. רבי שמעון מסתפק אם מאמר קונה קנין חשוב (מדרבנן. תוס') אם לאו, ולכך אמר שאם באו שני יבמים בני תשע על יבמתם, הביאה השניה לא אסרתה על הראשון, שביאת בן תשע הריהי כמאמר, ואם קנה הראשון – השני אינו כלום, ואם לא קנה הראשון – כמו כן גם השני לא קנה. ע"ע לעיל יט כט.

דף נב

צח. א. האם צריך לקדש קודם היבום?

ב. על אלו מעשים נפסדים היה רב מלקה?

ג. מאמר יבמין כיצד?

ד. שטר כתובת יבמין, כיצד?

א. אמר רב הונא: מצות יבמה, מקדש ואחר כך בועל. בעל בלא מאמר – קנה (אף מדרבנן תוס'), ואינו צריך לקדש אחר בעילה. רמב"ם יבום ב, ב; רמב"ן, אבל לוקה מכת מרדות מדרבנן (שדרך פריצות היא לעשות תחילת קנינו בביאה. תוס').

אמרו בגמרא שאין הוכחה לרב הונא ממשנתנו. ומכל מקום נראה מהרי"ף שהלכה כדבריו. (וכבר העירו על רש"י והגמון"י ששינו פשט המשנה ופרשו דלא כרב הונא. ע' בחדושי אנשי שם על הרי"ף ורש"ש).

כשם שתקנו חכמים לקדש היבמה, כך צריך לעשות חופה כבשאר קדושין (ע' אה"ע קסו, ב). ומברך היבם ברכת נישואין בעשרה (רמב"ם יבום ב, ב ובמ"מ בשם גאון; ריא"ו). ואפשר לעשות החופה בבית חתנות ולברך ברכות חתנים כבכל נישואין ואין צריך להסמיכה ליבום עצמו, שהחופה בכלל תקנת מאמר היא (עפ"י קובץ תשובות לגריש"א ח"א קסב).

ב. רב היה מלקה על המקדש בביאה, ועל המקדש בשוק, ועל המקדש בלא שידוכין, ועל המבטל גט, ועל המוסר מודעה על הגט, ועל הפוקר (= מתחצף ומתריס. וי"ג המצער) בשליח דרבנן (רש"י: שליח בית דין. והתוס' כתבו שהוא הדין בכל שליח רבנן), ועל המשהה שמתא דרבנן שלשים יום ולא בא לבית דין לתבוע נידויו, ועל חתן הדר בבית חמיו – דר דוקא ולא חולף. נהרדעי אמרו: ככולם לא היה מלקה אלא על המקדש בביאה בלא שידוכין. ויש אומרים אפילו בשידוכין, משום פריצות.

א. הרמב"ם פסק שלוקה מכת מרדות בכל אלו. ואילו הטור והרמ"א (כז) נקטו כנהרדעי. וכתבו התוס' שאנו שנוהגים התר בדירה בית חמיו מפני שסומכים על נהרדעי, שבשל סופרים הלך אחר המיקל. ויש אומרים שאפילו לנהרדעי לא מצינו התר לכתחילה, ונתנו טעמים אחרים למה שנהגו עתה התר.

ב. משמע שאין לוקה אלא הבעל המקדש בביאה ולא האשה, אעפ"י שגם היא עשתה איסור בכך שנתרצתה (ישועות יעקב, מובא בפתחי תשובה כו סק"ו).

ג. המקדש בת על ידי אביה, אם לא שידך מתחילה מכים אותו מכת מרדות, אבל אם אמר לו 'תן לי בתך' ואמר לו: 'הן' ואח"כ עמד וקידש – הרי שידך תחילה (עפ"י שו"ת הרשב"ש תקפג).

ד. אף אם ננקוט שאין מועיל ביטול לגט, וכן אפילו ביטול כל המודעות שמסר על הגט – אמר רב שהמבטל גט או המוסר מודעה לוקה, משום שמוציא לעז על הגט, ואפשר שיש מי ששמע המודעה ולא שמע הביטול (עפ"י תוס').

ג. מאמר יבמין; נותן לה כסף או שוה כסף (– שוה פרוטה לבית הלל (רי"ף), ואומר לה התקדשי לי במאמר יבמין. רש"י). וכן בשטר – כדין שטר קדושין. מבוואר בגמרא שבין אם אומר 'התקדשי לי במאמר יבמין' או 'בזיקת יבמין' – מועיל.

ד. שטר כתובת יבמין; כותב לה אני פלוני בן פלוני קבלתי את פלונית יבמתי עלי לזון ולפרנסה כראוי, ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון. [ואם אין לה מראשון – תקנו לה משני, שלא תהא קלה בעיניו להוציאה].

צט. א. נתן לאשתו או ליבמתו גט ואמר הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם – מהו?

ב. אמר ללבלר: כתוב גט לארוסתי, לכשאכנסנה אגרשנה; וכן לאשה דעלמא שעדיין לא נתארסה לו; וכן ליבמתו – האם הגט כשר?

ג. כתב גט לזיקתו ולא למאמרו, למאמרו ולא לזיקתו – מהו?

א. נתן גט לאשתו ואמר לה הרי את מגורשת הימני ואי את מותרת לכל אדם – אינו גט, אבל פסלה מכהונה ש"ריח הגט' פוסל בכהונה. (ואשה גרושה מאישה לא יקחו – אפילו לא נתגרשה אלא מאישה).

יש אומרים שפסול זה של ריח הגט – מהתורה (עפ"י תוס' גטין פב: ורשב"א שם פד: שו"ת הריב"ש שמח; שלטי הגבורים, מובא בב"ש קנ סק"ה). והרמב"ם (גרושין י, א) כתב: מדבריהם. וכתבו ראשונים שלדעתו אין זו דרשה גמורה אלא אסמכתא (עפ"י ריב"ש ומבי"ט. וכן הסכים המאירי). ויש מי שכתב שאף להרמב"ם פסולה מהתורה, וכדרכו לקרוא לדברים הנלמדים מדרשה 'דברי סופרים' (עפ"י שאגת אריה תשובות חדשות ב).

שאל אביי מרבה בכגון זה ביבמה, והשיב שיש לחוש שמא יחליפו בגט כשר ויבואו לכנוס יבמה אחר הגט – הלכך אסורה לו.

כן מבואר לפי הגירסה המתוקנת לפנינו. וכן כתב הרא"ש שהספק נפשט לאסור. וכן כתבו שאר פוסקים (ערמב"ם יבום ה, א; אה"ע קע, א). אבל יש שאין גורסים כן בגמרא ולדבריהם הספק נשאר בעינו (ע' תוס' חד מקמאי, וכ"ה בכמה כת"י).

ב. אמר אחד לבלר: כתוב גט לארוסתי, לכשאכנסנה אגרשנה – הרי זה גט (ויכול לגרש בו לאחר שכנסה) מפני שבידו לגרשה עתה, אבל לאשה בעלמא אינו גט מפני שאין בידו לגרשה. ביבמתו – נסתפק רמי בר חמא האם דומה לארוסתו מפני שזוקקה לו, אם לאו כיון שלא עשה בה מאמר. 'תיקו'.

א. לפרש"י, אף בארוסה לא יגרש לכתחילה בגט זה משום 'גט ישן'. ורבנו תם אמר שאם כתב בגט זמן שלאחר נישואין שהוא זמן נתינה – כשר לגרש בו לכתחילה, אך אם הזמן הכתוב בו הוא קודם לנישואין – אינו גט כלל [וגרע מגט ישן שאם גרש בו תינשא לכתחילה שאין שם אלא יחוד בעלמא משא"כ זה שכנסה ובודאי בא עליה. י"א לפי"ז שאם נישאת על סמך גט זה – תצא (רשב"א כאן ובגטין כו:)] וי"א שאינו אלא פסול מדרבנן אבל אם נישאת – לא תצא (עפ"י ב"י וב"ש קלב). ובאשה שאינה מאורסת אפילו יכתוב בו זמן של אחר הנישואין אינו גט. ונראה לר"י (וכ"ה ברא"ש ובטור אה"ע): דוקא למאן דאמר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אבל למאן דאמר אדם מקנה – כשר.

ויש אומרים בדעת הרמב"ם שאפילו למי שאומר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם – אינו כשר משום חסרון 'לשמה' (עפ"י משנה למלך ואבני מלואים). ויש חולקים (עפ"י שערי ישר וזכר יצחק ועוד). האבני-מלואים (לה סק"ג) פירש שלפי התוס' בנויר [דלא כהרמב"ם], הבעל עצמו יכול לכתוב גט הגם שאין בידו לגרשה עתה, ורק לעשות שליח אינו יכול בדבר שאינו בידו. והגרש"ש"ק (שערי ישר ו, יז) חולק. וי"א שאפילו לצוות עתה על כתיבת הגט אי אפשר, גם אם הלה יכתוב אחר שנשאה (עפ"י תורת גטין קלב, ב; שער"י שם. וכן משמע מפשט דברי הרמב"ן).

ב. ביבמה, פרשו התוס': ודאי אין הגט מועיל לגרש בו לאחר היבום [עכ"פ למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם], שהרי כשכתב לא היה בידו לגרשה, ואפילו כתב לאחר מאמר, אלא הנידון הוא רק לענין פסול כהונה כשיגרש בגט זה [ומדרבנן]. ואם כבר עשה בה מאמר, ודאי גוזרים בה שהיא כארוסתו. רמב"ן [4].

ורייב"ם הגיה שהספק כשכתב קודם מאמר ועשה מאמר וגירש בו, מהו שיפקיע המאמר בגט זה.

והרא"ש פירש שהספק הוא גם לענין גט גמור מדאורייתא, משום שבידו לבוא עליה ולגרשה.

ג. כיון שעלה ב'תיקו', יש להחמיר שמא אינו גט, וחולצת ולא מתיבמת (עפ"י רי"ף וש"פ).

ג. כתב גט לזיקתו ולא למאמרו, למאמרו ולא לזיקתו; רב חנניה נסתפק האם זה גט או שמא אינו כלום כיון שהמאמר והזיקה דבוקים יחדיו, והוי כמגרש חצי אשה. ולא פשטו. ואילו לרבא פשוט שמועיל גט זה.

לרבא, אם כתב לזיקתו ולא למאמרו – פקעה הזיקה, ונאסרה היבמה על כל האחים משום 'לא יבנה'. וכתב הרא"ש שצריך ליתן גט נוסף למאמרו ואין די בחליצה.
 כתב גט למאמרו – לא נאסרה לאחים, אבל לו היא אסורה. כן כתב רש"י, וכן נקטו כמה ראשונים. ולדעת התוס' מותרת אף לו. וכל זה לפי לשון אחרונה בדברי רבא לעיל (לב.), אבל לפי לשון אחת אסורה אפילו לאחיו.

ק. העודר בנכסי הגר שמת כסבור שהם שלו, או סבור שהם של גר אחר – האם קנה?

העודר בנכסי הגר שמת שהם הפקר לכל, וכסבור שהם שלו – לא קנה שהרי לא נתכוין לקנות. ואם סבור שהם של גר אחר – קנה כי נתכוין לקנות מכל מקום.

א. דעת כמה מהראשונים שכשיש דעת אחרת מקנה – קונה אפילו לא נתכוין הלה לזכות אלא

סבור שהם שלו (עפ"י ריטב"א; ראב"ד, מובא בנמו"י ב"ב מא; רמ"ה שם. וכן הביא בקצוה"ח (ע"ה ד) מהרשב"א בגטין כ, ע"ש). ויש חולקים. ויש מחלקים בין מכירה שיש בה צד חובה ללוקח, למתנה שכולה זכות (ע' נתיח"מ ר סק"ד; שו"ת חת"ס ח"ו כח).

יש מי שצדד לדעת הסוברים שאין מועילה דעת אחרת מקנה, שאפילו באופן שהמחזיק נתכוין לזכות אלא שהיה סבור שהם של אדם אחר – לא קנה. ורק בנכסי הגר אמרו בגמרא שקנה כי סוף סוף הנכסים עתה מופקדים ואין נפקותא למי היו הנכסים שייכים בעבר, משא"כ כשהם קנויים עתה לאדם אחר, אעפ"י שדעת המקנה להקנות, אם המחזיק סבר שהם של אחר לא קנה (עפ"י אור שמח זכיה ב, ג).

ב. כתב מהרי"ט (ח"א קג) שבידו ובחצרו הקונים שלא מדעתו, אפילו סבור שהם שלו קנה. ובמחנה אפרים (משיכה ד) הביא שנחלקו בזה בירושלמי (שביעית ד, ב). וע"ע זכר יצחק ל (ב).

ג. התוס' – ישנים חידשו שבמטלטלין, אף באופן הראשון שלא היתה כוונת קנין – קנה, מפני שהם נקנים בקלות, בניגוד לקרקעות שחוקת הבעלים הראשונים חזקה. והרמב"ן דחה דברים אלו.

ד. מי ששלח שליח להחזיק בנכסי הגר כדי לקנותם, והשליח סבור שהם של המשלח – נראה שקנה כיון ששלחו של אדם כמותו והמשלח נתכוין לקנותם (עפ"י קצות החשן ערה סק"ג).

דפים נב – נג

קא. החולץ ליבמתו וחזר וקידשה – מהם חילוקי הדינים לענין תפישת הקדושין?

החולץ ליבמתו וחזר וקידשה – לדברי רבי עקיבא אין קידושין תופשין, וכן סתם תנא דמתניתין. ולחכמים הקידושין תופשים. רבי אומר: אם קדשה לשום אישות – צריכה הימנו גט. לשום יבמות – אין צריכה הימנו גט. וחכמים אומרים בין בזה בין בזה צריכה הימנו גט.

ונחלקו אמוראים בבאור מחלוקת רבי וחכמים; –

רב יוסף פירש כפשוטו, שקידשה לשם יבמות (– שקידשה סתם וגילה בדעתו שבתורת יבמין מקדשה, או אפילו כשאמר לה בפירוש 'לשם יבמות' לפי שסבור שעדיין היא זקוקתו, אך אין במשמעות דבריו לשם מאמר ולא לשם קידושין. עפ"י שני הסברים בתוס'), ונחלקו האם דומה לעודר בנכסי הגר וכסבור שהם שלו שאין שם כוונת קנין, אם לאו.

אביי פירש שבאופן זה ודאי קנה, לא נחלקו אלא כשאמר לה בפירוש 'התקדשי לי במאמר יבמין' – האם מועיל מאמר יבמין גם לאחר שהופקעה הזיקה בחליצה.